

№ 10 (831)
Сакавік 2021 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

➔ **Асобы:** з нагоды юбілеяў рупліўцаў «Берагіні» Святланы Беразоўскай і Міколы Козенкі –

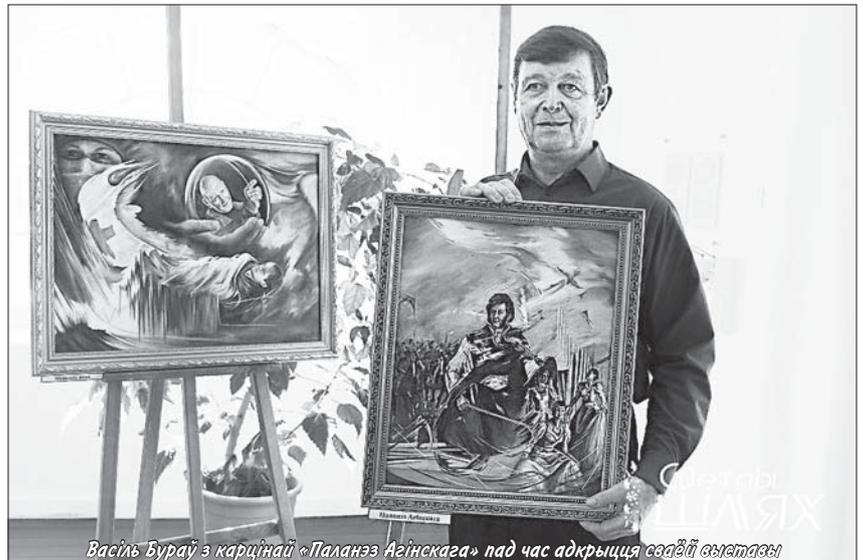
стар. 2 – 3

➔ **Талака:** Васіль Цяпінскі ў Крашыне і кніга пра пінчукоў –

стар. 4

➔ **Даследуе моладзь:** выкладчыкі Полацкага педагагічнага інстытута –

стар. 6

Васіль Бурau з карцінай «Паланэз Агінскага» пад час адкрыцця сваёй выставы

На тым тыдні...

Ратуемся спадчынай

✓ 3 сакавіка, у дзень 954-й гадавіны першай летапіснай згадкі пра нашу сталіцу, Музей гісторыі горада Мінска запрасіў у ратушу на спецыяльны выпуск цыкла лекцыяў «**Мае любімыя месцы ў Мінску**». Сваімі гарадскімі гісторыямі дзяліліся мастацтвазнаўца і мінсказнаўца Сяргей Харэўскі, археолаг Сяргей Тарасаў і гісторык Андрэй Кіштымаў. Кожны расказаў пра свой Мінск і свае асаблівыя месцы ў горадзе, з якімі звязаныя асабістыя ўспаміны, падзеі, эмоцыі. Урачыстую і святочную атмасферу стваралі вучні Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

✓ 3 сакавіка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася выстава акарвалі і малюнка «**Палітравянсы. Пакуль расце трава на Беларусі**». Паэтычны радок «Пакуль расце трава на Беларусі» ў назве падказвае, што ў цэнтры творчай увагі мастакоў – багацце лугавога разнатраўя, чараты, імхі, ягаднікі, пяшчотныя веснавыя парасткі, што праціскаюцца праз леташнюю лістоў, шпэт сціплых сухацвятаў. Дэманструюцца працы акарвалістаў Уладзіміра Рынкевіча, Вікторыі Глынскай, Алеся Квяткоўскага, Веры Каўзановіч, Рыгора Мязгуева, Алёны Шычко, Наталлі Авяр'янавай, Фелікса Гумена і інш.

Арганізатарамі выставы сталі НББ, арт-студыя «Аквавір» (кіраўнік У. Рынкевіч) і Беларускае саюза мастакоў. Адбор экспанатаў адбываўся па конкурсным прынцыпе.

Пабачыць веснавое разнатраўе краю можна да 15 траўня.

✓ 3 сакавіка ў Арт-гасцёўні «Высокое м'есто» адбылося адкрыццё выставы «**Ностальгія или воспоминание о будущем**» членаў Беларускага саюза мастакоў Ірыны і Анатоля Кузняцовых. Творчы стаж кожнага з мастакоў налічвае больш за 40 гадоў. На выставе прадстаўлены больш за 50 працаў розных гадоў: мастацкае шкло, арт-аб'екты, камп'ютарная графіка, акварэль, жывапіс.

Асноўная канцэпцыя выставы – каб ісці наперад, у будучыню, варта вярнуцца ў мінулае, паглядзець на яго з дня сённяшняга. Пабачыць такую рэтраспектыву можна да 4 красавіка.

✓ 4 сакавіка ў выставачным комплексе НББ адбылося адкрыццё праекта «**Блеск нарядов и тайны флирта**» з прыватнай калекцыі Гара Сурмачэўскага.

У XIX ст. балі былі папулярнымі ў радавых маентках і буйных гарадах, сярод якіх Вільня і Мінск. Праект уключае больш за 300 прадметаў: бальная сукенка, створаная знакамітым кудзюр'е Крыстафам фон Дрэколам, муфта з гарнастая, лёгкая сукенка («theadress») «Анютыны глазкі» для будуара і сьняданку ды інш. Назвы ж многіх прадстаўленых мужчынскіх і жаночых прадметаў XVIII – XIX стст. і ўвогуле не знаёмым нам сённяшнім: карнэ дэ баль, партрзор, паж, billets doux, фіжма, тусі-мусі, несэсэр, табакерка, аграф ды інш. Акунцуца ў атмасферу прамінулых стагоддзяў і адчуць дух часу можна да 16 студзеня 2022 г.

✓ Выстава «**Простыя рэчы. Імбрыкі**» з калекцыі фарфору вытворчасці Мінскага і Добрушкага фарфоровых заводаў 1960 – 2000-х гг. адкрылася 5 сакавіка ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны экспанат на выставе – імбрык (чайнік) як адзін з найбольш традыцыйных і папулярных відаў посуду, што ёсць у кожным доме. Ён стаў сімвалам ветлівасці і гасціннасці. У сучасных нарматыўных слоўніках адзначана, што «імбрык», «імбрычак» – устарэлае слова, якое абазначае пасудзіну для настойвання, а слова «чайнік» абазначае і як пасудзіну для гатавання вады, напрыклад, на пліце, і як пасудзіну, напрыклад, фарфоровую для настойвання чаю.

Прадстаўлены ўзоры-эталоны вырабаў, што былі зацверджаны да вытворчасці Мінскага савецкага фарфоравага завода, пачынаючы з 1960-х гг. Пасля закрыцця завода ў канцы 2000-х гг. буйная калекцыя (больш за 10 тыс. фарфоровых вырабаў, якія збіраліся ў заводскім музеі) трапіла ў збор гістарычнага музея. Сёння многія вырабы існуюць у адзінным экзэмпляры і захоўваюцца толькі ў музейным зборы. Прадстаўлены творы мастакоў В. Кірыленка, В. Гаўрылава, Л. Багданава, В. Леантовіча, Г. Літвіненка, В. Данчук, В. Скрабінай.

У 1978 г. запрацаваў фарфорава завод у Добрушы, які існуе і дагэтуль. Наведнікам прапануецца ацаніць асаблівасці і якасць дэкаратыўнага фарфору, створанага ў 1980 – 1990-х гг. мастакамі М. і Л. Гатальскімі, Л. і В. Кавальчукамі. Выстава працуе па 4 красавіка.

✓ 3 5 сакавіка ў Мінскай галерэі Міхаіла Савіцкага пачала працу выстава «**Женский образ в фарфоре**» з калекцыі Віктара Суворова. Дэманструюцца прыкладна 150 прадметаў з фарфору (статуеткі з заводаў Беларусі, Германіі, Расіі, Украіны, Латвіі), што выяўляюць жаўччынаў у розных іпастасях. Таксама прадстаўлены рэдкаія штофы, дзяўчына-чаша, карагод прыгажуняў у нацыянальных строях колішніх савецкіх рэспублік. Можна пабачыць таксама казачныя і літаратурныя персанажы, алегарычныя вобразы.

Усё можна пабачыць да 9 траўня.

✓ Адкрыццё персанальнай выставы «**Адгалосяк душы**» маладзечанскага мастака Васіля Бурава адбылося ў Залескім музеі-сядзібе Міхаіла Клеафаса Агінскага (Смаргонскі раён).

Васіль нарадзіўся ў Пухавіцкім раёне, скончыў факультэт станковага жывапісу і графікі Маскоўскага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Яго працоўная дзейнасць была звязаная з цяжкай фізічнай працай, а ў вольны час мастак тварыў. Мае больш за 700 працаў у розных жанрах: партрэт, нацюрморт, пейзаж, ікананіс...

Музею-сядзібе М.К. Агінскага В. Бураў падарыў карціну «Паланэз Агінскага» (2014).

Творы можна пабачыць да 1 траўня.

Скарыстаная інфармацыя з наведаннага Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, Музея гісторыі горада Мінска, Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, сайта газеты «Светлы шлях» (Смаргонь)

Навіны БФК

2 сакавіка адбылося пасяджэнне Выканкама ГА «Беларускі фонд культуры», на якім было прынятае рашэнне аб галоўным рэдактары «Краязнаўчай газеты». Присутныя задаволілі просьбу Уладзіміра Аляксандравіча Гілепа аб вызваленні яго ад пасады галоўнага рэдактара выдання. Новым галоўным рэдактарам газеты прызначаны Уладзімір Пучынскі.

Выканкам БФК і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» выказваюць шчырую ўдзячнасць Уладзіміру Аляксандравічу за шматгадовую руплівую працу на пасадзе і спадзяюцца, што творчыя ды сяброўскія стасункі між ім (як адным з заснавальнікаў газеты) і фондам і рэдакцыяй захавуюцца надалей, набудуць новыя рысы, выльюцца ў новыя тэмы, рубрыкі, публікацыі. Карыстаючыся нагодаю, віншваем сп. Гілепа з днём нараджэння, зычым моцнага здароўя, бадзёрасці, плёну, ажыццяўлення задуманага.

На пасяджэнні таксама было вырашана абнавіць склад рэдакцыйнай калегіі. Мы ўдзячныя тым, хто цягам гадоў уваходзіць у яе, хто сваімі парадкамі, прапановамі, канкрэтнымі справамі дапамагаў рэдакцыі, дбаў пра паляпшэнне зместу і пашырэнне кола чытачоў, аўтараў, падпісчыкаў. Моцы вам, сябры, плёну, новых знаходак – у тым ліку на ніве краязнаўства! Спадзяемся, нашыя стасункі будуць працягвацца і надалей.

У склад новай рэдакцыйнай калегіі ўвайшлі: Уладзімір Гілеп (старшыня), Анастоль Бутэвіч, Навум Гальпяровіч, Радзім Гарэцкі, Ганна Запартыка, Павел Каралёў, Алесь Карлюкевіч, Аляксандра Кравец, Ігар Пракаповіч, Павел Сапоцька, Віктар Скоробагатаў, Тадэуш Стружэцкі, Аляксандр Суша.

Выканкам ГА «БФК»

Пакліканне — дырэктар фестывалю

3 нагоды юбілею Святланы Беразоўскай

Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня» ў гарадскім пасёлку Акцябрскі кожны два гады прымае да тысячы гасцей. Увесь гэты фестывальны вір цягам чатырох дзён арганізуюць супрацоўнікі ўстановаў культуры Акцябрскага раёна. Побач са шматлікімі творчымі імпрэзамі фестывалю ідзе напружаная праца па прыёме, размяшчэнні, харчаванні гасцей, забеспячэнні фестывальных мерапрыемстваў абсталяваннем, інфармацыйнымі матэрыяламі, падарункамі і, урэшце, добрым настроем і яркімі ўражанымі ад фальклорнага свята. Цягам 20-і гадоў кіруе працай па арганізацыі ўсіх фестывальных мерапрыемстваў дырэктар фестывалю Святлана Беразоўская. У выніку настольнай працы вялікага калектыву работнікаў культуры Акцябрскага раёна з галоўнага фальклорнага фестывалу нашай краіны людзі раз'язджаюцца, поўныя цудоўных уражанняў і натхнення для далейшай працы. Але арганізатары шчыруюць не толькі дзеля стварэння добрых умоваў і гасціннай

Фота Яўгена ПЯСЦІКАГА

атмасферы, яны заўсёды памятаюць пра галоўныя яго мэты – адраджэнне і ўкараненне ў сучаснае жыццё найлепшых узораў беларускай традыцыйнай культуры.

Якія ж адметныя вартасці набыў і захавалі фестываль за дваццаць гадоў існавання, якія фестывальныя практыкі былі падхопленыя і засвоеныя ўсімі рэгіёнамі краіны як лепшыя формы захавання і папулярызаванні традыцыйнай культурнай спадчыны?

Купалле на «Берагіні» – адно з першых масавых маладзёжных Купалляў у Беларусі, што святкуецца ў адпаведны яму астра-

намічны перыяд летняга сонцастаяння. Купальская дзея спалучае традыцыйныя агульнавядомыя элементы свята і цікавыя рэжысёрскія знаходкі студэнтаў і выкладчыкаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, гучанне старажытных песень у выкананні аўтэнтчных гуртоў і вяселья моладзевыя скокі, відовішчыя карагоды вакол вялізнага вогнішча і зіхоткія павільбены з сучаснымі кірмашовымі таварамі і забавамі. Тысячы людзей збіраюцца на маляўнічае Акцябрскае Купалле, што ладзіць сотні ўдзельнікаў «Берагіні» з розных куткоў краіны.

Фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня» стаў цэнтральнай творчай пляцоўкай, дзе ўсталёўвалася, замацоўвалася і развівалася практыка конкурсаў беларускіх побытавых танцаў. Спачатку ўдзельнічалі пераважна дзіцячыя танцавальныя пары, паступова далучалася ўсё больш дарослай моладзі, неўзабаве з'явілася самая каларытная старэйшая група носьбітаў мастацкіх традыцый. І вось ужо ўсе ўзроставыя групы рых-

Хвалі карагодаў і лінія жыцця

Этнахарэографу Міколу Козенку – 70

«Panta rhei... усё цячэ і змяняецца, і ў адну раку нельга ўвайсці двойчы», – казаў мудры элін Геракліт. Люстэрка водаў – ад першасных часоў, калі людзі навучыліся апрацоўваць глебу і жыць аседла побач з уласнай хатай і ўтульным сямейным комінам – сімвал іклівага часу, які збягае і які нельга вярнуць. Адначасова, вада надзейна захоўвае інфармацыю аб мінулым, а контур яе хваляў паўтараецца ў ламаным малюнку злучаных рук удзельнікаў рытуальных карагод – сродка перадачы памкненняў яго ўдзельнікаў, надзея на жыццёнасыяныя воды нябёсаў, на працяг жыцця і спадкаемства галоўных, авяных даўніно ведаў пра сэнс і мэты чалавечага жыцця на любімай зямлі бацькоў у згодзе і гармоніі з людскім і прыродным атачэннем.

Невыпадкова, што лёс майстра сваёй справы Міколы Козенкі, якога шматлікія сябры і вучні ў сакавіку энтузіяўна з'явіліся з юбілеем, звязаны са старажытным мастацтвам руху і ўкладзеныя ў рух ведаў і пацукі – х а р э а г р а ф і я й.

Паводле меркаванняў самых розных асобаў (агульнае, што іх аб'ядноўвае – вялізны жыццёвы досвед і павага грамадства за іх плённыя справы), Мікола Аляксеевіч за свае сем дзесяцігоддзяў пад Сонцам, Месяцам і зорамі Беларусі зрабіў усё, што магчыма (а часам і тое, што немагчыма) для перадачы яе карэннай культуры паміж пакаленнямі яе жыхароў. Вынікі яго дзейнасці ў галіне выхавання дзяцей і моладзі сродкамі мастацтва вуснай традыцыі сёння ахопліваюць рознаўзроўневыя навучальныя ўстановы, палаты, цэнтры і дамы культуры, незлічоныя сцэнічныя і канцэртныя пляцоўкі, вясковыя вуліцы і танцаплагі модных гарадскіх начных клубаў усіх рэгіёнаў краіны – асабліва, калі яны неаб'якава да спадчыны карэннага мастацтва сваёй Радзімы.

Менавіта перадусім да новай генерацыі грамадзянаў, што з'явілася на чарговай хвалі беларусізацыі 1990-х, звернутая дзейнасць даследчыка і эдытара беларускага фальклору, этнахарэографа, педагога і прадзюсера Міколы Козенкі, якая сёння (па дзесяцігоддзях пасля яе пачатку) бачыцца як добра

абгрунтаваная, паслядоўна праведзеная і відавочна выніковая. Ён здолеў злучыць у адным «карагодзе жыцця» дасведчанасць стальных носьбітаў харэапластычнай традыцыі Беларусі з апантанасцю і імпульсам яе маладых пераемнікаў. «Квінтэсэнцыяй» яго метадычнага навучання, арганізацыйнага таленту і камунікацыйнага майстэрства стаўся Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня», які кожны два гады з канца мінулага стагоддзя адбываецца на ўсходнепалескай зямлі ў старажытнай, фантастычна прыгожай і ўтульнай Рудабелцы (гарадскім пасёлку Акцябрскі).

Фестываль, пабудаваны на вуснай форме перадачы розных жанраў этнічнага мастацтва, згрупаваў вакол побытавага танца, стаўся інавацыйнай падзеяй і (у пэўнай ступені) шокам для сучаснай Беларусі: «удзел у ім дзяцей і моладзі, якія далучыліся да народнага мастацтва шляхам вуснага пераімання традыцый... залог таго, што каштоўнасці беларускай традыцыйнай культуры будуць захаваны і прадоўжаць сваё жыццё», – адзначаў Валерый

Гедройц, будучы намеснікам міністра культуры, чалавек, які шмат зрабіў для адкрыцця ўстановаў культуры новага тыпу (цэнтраў рамёстваў, дамоў фальклору, дзіцячых школ мастацтваў). «Нізка пакланіцца ўсім ім за гэту сапраўды падзвіжніцкую дзейнасць, плёнам якой сталі захаваныя і адроджаныя традыцыі і абрады, народныя песні і танцы, рамёствы і строі», – імкнецца заснавальнік вядомага пастаўскага фальклорнага фестывалю «Звіняць цымбалы і гармонік», яшчэ адзін колішні намеснік міністра культуры Тадэуш Стружэцкі. «Унёсак нашай краіны ў пачэсную міжнародную справу – фальклорнае свята на зямлі Рудабелкі», – характарызаваў «Берагіню» старшыня Беларускага фонду культуры Уладзімір Гілеп. Як «гарант вялікай і шчаслівай будучыні нацыянальнага мастацтва ў савабоднай, незалежнай Беларусі» ацэньваў фестываль і дзейнасць па яго падрыхтоўцы прафесар, народны паэт Беларусі Ніл Гілевіч.

Усе, каму пашчасліла наведаць у фестывальныя купальскія час гасцінную рудабельскую зямлю, здзіўляюцца, што пры вытоках гэтага грандыёз-

на праекта знаходзілася няўрымслівая пасіянарнасць, азарт, неаб'якава сца да скарабаў фальклорнай спадчыны выключна аднаго чалавека – Міколы Козенкі. Так, на цярністым калыфестывальным шляху ў розны час яго суправаджалі сябры, калегі, проста неаб'якава да беларускай людзі, а таксама яго спадарожніца і калега, адмыслова найпісьменны этнамузыкалог Тамара Варфаламеева. Але напачатку (як, часам, на жаль, бывае і сёння) ён быў выключна сам-насам з аб'якава-сцю, непрафесіяналізмам, шэрасцю, дрэнным густам і шмат чым яшчэ, што звычайна «намёртва стаіць» паміж творчай ідэяй і яе матэрыялізацыяй. І ў гэтым няроўным адзінборстве Мікола Аляксеевіч перамог. Таму цяжка недаацаніць плён дзейнасці і шырыню асобы чалавека, якога ў розны час стройным хорам віншавалі з чарговымі «размененымі дзясцяткамі» стваральнік Дзяржаўнага харэаграфічнага ансамбля «Харошкі», заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь Мікалай Дудчанка; сябра Саюза кампазітараў Беларусі Алесь Рашчынскі; дацэнт Белдзяржуніверсітэта, рэдактар часопіса «Фалькларыстычныя даследаванні» Рыма Кавалёва; доктар філасофскіх навук, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь прафесар Энгельс Дарашэвіч; член-карэспандан-

фальклорнага мастацтва

Святлана Беразоўская і Мікола Козенка (у цэнтры) з экспертамі Міжнароднага фестывалю «Перліна Чэрэмоша» (Україна, 2007 г.)

туюцца і бяруць удзел у танцавальным конкурсе! А за гэтыя гады па ўзоры творчых спаборніцтваў на «Берагіні» з'явіліся рэгіянальныя фальклорныя конкурсы танцаў па ўсёй краіне: «Вытокі» на Гомельшчыне, «Танцём па-даўнейшаму» на Гродзеншчыне, «Радавод» у Брэсцкай вобласці, «Мінская кадрыла» ў Мінскай вобласці, «Мяцеліца» і «Ветразь» у Мінску, турнір нацыянальных танцаў на Міжнародным конкурсе мастацтваў «Славянскі базар» у Віцебску.

Турнір фальклорных калектываў на «Берагіні» ад пачатку праводзіў незвычайную для сучаснай сферы культуры ідэю, што заключалася ў магчымасці і неабходнасці комплекснага засваення дзецьмі адначасова розных жанраў народнага мастацтва. Рэалізаваная канцэпцыя фестывалю «Берагіня» наглядна прадэманстравала, што майстэрства традыцыйных спеваў, танцаў, музыкі, рамёстваў трэба пераймаць не толькі з кніжак і ад настаўнікаў, але і непасрэдна ад носьбітаў народных тра-

дыцыяў у выніку сустрэчаў, супольных спеваў, гульняў, гутарак. Гэты падыход раскрыў дзецем творчае багацце сваёй малой радзімы, навучыў бачыць яе адметнасці і каштоўнасці, якія захоўвалі мясцовыя супольнасці на працягу стагоддзяў. У выніку кожным фальклорным гуртом, які прымаў удзел у фестывалі «Берагіня», былі створаны ўнікальныя мастацкія праграмы, заснаваныя на фальклорнай спадчыне свайго рэгіёну.

Моцны творчы тандэм дырэктара фестывалю С. Беразоўскай і мастацкага кіраўніка фестывалю М. Козенкі здолелі рэалізаваць усе наватарскія ідэі ў сферы пераёмнасці і прадстаўленні традыцыйнай культурынай спадчыны. Іх намаганнямі была вырашана і ўведзена ў шырокую практыку адна з нацыянальных стратэгіяў захавання нематэрыяльнай культурынай спадчыны, якая знайшла водгук у дзейнасці шматлікіх фальклорных калектываў па ўсёй краіне.

Алена КАЛІНОЎСКАЯ, вядучы спецыяліст аддзела інфармацыйна-аналітычнага забеспячэння дадатковай адукацыі дарослых ІПКІПК Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў

Фота Наталі Купрэвіч

дэнт Акадэміі педагагічных і сацыяльных навук г. Масквы Алена Дзмітрыева; старшы трэнер зборнай Рэспублікі Беларусь па спартыўных танцах на інвалідных калясках Алена Шылікіна; бліскучы культуралаг прафесар Аляксей Рагуля; шматгадовы дырэктар Рэспубліканскага фестывалю «Берагіня» Святлана Беразоўская; заснавальнік цыкла тэлеперадач «Радавод» на Беларускай тэлебачанні этнограф і журналіст Рэгіна Гамзовіч; мастак па касцюме, кандыдат мастацтвазнаўства Людміла Дамнянкова; доктар філалогіі з Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Таццяна Валодзіна; вядомы этнограф Таццяна Кухаронак; сакратар Праўлення Бела-

рускага саюза кампазітараў Таццяна Песнякевіч і шмат хто яшчэ. Сёння да гэтых віншаванняў варта далучыць дзясяткі новых іменаў, бо арбіта дзейнасці Міколы Козенкі пашыраецца. Хіба засталася хачь б адна сфера культуры, з абшараў якой не прагучалі б новыя віншаванні? Напэўна – не. І гэта шмат пра што гаворыць.

Калі б удзельнікаў і лідараў фальклорных калектываў-удзельнікаў фестывалю «Берагіня»

ГА «Беларускі фонд культуры», рэдкалегія і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» віншуюць даўняга нашага сябра і калегу з 70-годдзем. Зычым Вам, Мікола Аляксеевіч, здароўя, моцы, аптымізму, рэалізацыі новых задумаў і планаў. А карагод жыцця няхай прыцягвае новых руплівых і неабякавых адмыслоўцаў.

за яго больш як дваццацігадовую гісторыю сабраць у адзін вялікі карагод з трыццаці зухаватых дзяўчат і хлопцаў Беларусі і завесці крывы танок на зялёным дыване канюшыны з вясёлкавымі ўкрапленнямі зёлка, мы б пабачылі будучыню сваёй краіны. Будучыню ў прамяністых шэрых, зялёных, карых, блакітных вачох яе дзяцей, якая павольна, але ўпэўнена паўстае над іх ільнянымі, рудымі, смаленымі і саламянымі галавамі. Падаецца, што ў ёй – як на козенкаўскае «Берагіні» – мусіць быць (і будзе) шмат сонца, цёплага ветру, адвечнай генетычна таленавітай музыкі, меладыйнай разважлівай бабулінай гаворкі, сусветных колераў жыцця ў вопратцы з перапляцення натуральна афарбаваных валокнаў, звонкага смеху і магічнага шэпту-гоману лісця над спіралью моцных і ўчэпстых каранёў, са свету якіх цякуць імклівыя рэкі жыцця, у воду якіх нельга ўвайсці двойчы.

Вяслаў КАЛАЦЕЙ, загадчык кафедры этналогіі і фальклору і Цэнтра нематэрыяльнай культурынай спадчыны БДУКМ

З імем Святланы Анатольёўны Беразоўскай звязаны вельмі важны перыяд адраджэння, захавання і развіцця рэгіянальнай культуры, фармавання творчых дасягненняў Акцябрскага раёна. Пасля заканчэння Магілёўскага вучылішча культуры яна прайшла некалькі важных прыступак прафесійнай кар'еры, першым узначаліла ў 1988 г. аддзел культуры райвыканкама. Менавіта пад яе кіраўніцтвам і пры непасрэдным удзеле былі распрацаваны новыя сярэднія раённыя Гомельскай вобласці праграмы «Жывая памяць», «Культура і дзеці», «Рамёствы Акцябршчыны», рэалізацыя якіх стала моцным штуршком для актыўнага развіцця традыцыйнай, народнай і сучаснай культуры ў рэгіёне. Менавіта дзякуючы гэтаму Акцябрскі раён і сёння выгадна вылучаецца на гісторыка-культурнай карце Беларусі.

З асобай Святланы Беразоўскай цесна звязаны і адзін з самых адметных і яркіх культурных праектаў у нашай краіне – рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня», які стаў значнай падзеяй не толькі беларускай, але і агульнаеўрапейскай традыцыйнай культуры. Будучы цягам 20-і гадоў яго нязменным дырэктарам і забяспечваючы шматлікія арганізацыйна-распарадчыя функцыі гэтага даволі складанага і разнастайнага навукова-метадычнага і культурна-адукацыйнага праекта, яна паспяхова вырашала і многія творчыя пытанні арганізацыі тэматычных праграмаў, аглядаў-конкурсаў, выставаў-кірмашоў, іншых важных складнікаў фестывалю.

Любоў да сваёй прафесіі, няўрымсліваць і самаадданасць – гэтыя і іншыя рысы С. Беразоўскай з'яўляюцца выдатным прыкладам і для сённяшніх работнікаў культуры!

БФК і «Краязнаўчая газета» віншуюць Святлану Анатольёўну з юбілеем і зычаць моцных здароўя, творчага імпульсу, ажыццяўлення новых задумаў.

Тадэуш СТРУЖЭЦКІ, шматгадовы палпечнік па прафесійнай дзейнасці, старшыня Беларускага фонду культуры

Распавядзе музей пра ХВЕ

У Жлобінскі гісторыка-краязнаўчы музей былі перададзены матэрыялы па гісторыі пратэстанцкіх суполак хрысціянства веры евангельскай (ХВЕ).

Пастар мясцовай царквы «Благодать» (ХВЕ) Леанід Сярэдзіч, які пачаў сваё служэнне на Жлобіншчыне ў 1990-х гадах, і прыхаджанін гэтай царквы Аляксандр Бурлакоў перадалі музею альбомы, дзе распавядаецца пра жыццё суполак ХВЕ ў нашым раёне, кнігі па гісторыі самой канфесіі, сувеніры.

Гэтыя матэрыялы будуць размешчаныя ў экспазіцыйнай зале, прысвечанай гісторыі рэлігіі, дзе ўжо шырока прадстаўленыя праваслаўная і каталіцкая канфесіі, што дзейнічаюць у нашым раёне. Дырэктар музея Ніна Шрэйтэр адзначыла, што адкрыць такую залу стала магчымым пасля таго, як летась у лістападзе музей пераехаў у новы будынак.

Мікалай ШУКАНАЎ, краязнаўца, г. Жлобін
На фота аўтара: пад час перадачы матэрыялаў у музей – Леанід Сярэдзіч, Ніна Шрэйтэр і Аляксандр Бурлакоў

Талака за гістарычнае і культурнае адзінства

Васіль Цяпінскі і Крашын

Неўміручая «Новая зямля» і мудрыя словы ў ёй: «І самі знайце свой парадак... // Каб і да кніг, як да аладак...». Так наш класік Якуб Колас засведчыў праз свайго Міхала, што да ежы і да духоўнасці трэба ставіцца аднолькава адказна і паважліва.

Звернемся да гісторыі беларускіх друкаваных кніг. Як вядома, першыя выданні для беларусаў з'явіліся раней, чым польскія і рускія. Іх у Кракаве надрукаваў немец паходжаннем з Франскай Швайпольт Фіэль (Fiel; г. нар. невядомы – 07.05.1525). Гэта «Октоих», «Часослов», «Триодь цветная» (усе 1491 года), «Триодь постная» (не датаваная).

Першы з геніяльных тытанаў-беларусаў, які за межамі сучаснай Беларусі надрукаваў кнігі для яе, быў Францішак Скарына – найвялікшы сын слаўнага горада Полацка. Выдавецкую дзейнасць ён пачаў у знакамітай Празе, надрукаваў некалькі кніг Бібліі. Потым працягнуў сваё творчае друкаванне ў Вільні. Усе яго выданні – гэта праца Тытана, чалавека найвялікшага таленту, надзвычайнага розуму, здольнасяў, чым ён заўсёды абесмяроўваў сваё імя.

Першым з унікамаў-беларусаў стварыў друкарню на тэрыторыі сучаснай Беларусі Сымон Будны – у знаным Нясвіжы, разам са сваімі паслядоўнікамі М. Кавычынскім і Л. Крышкоўскім. Тут ён выдаў кнігі «Катэхізіс» і «Аб апраўданні грэшнага чалавека перад Богам» (гэтае выданне пакінула па сабе толькі назву, бо езуітамі ўсе

Помнік Сымону Буднаму і Васілю Цяпінскаму у Мінску

асобнікі кнігі былі знойдзеныя і спаленыя).

Першым з беларусаў, які надрукаваў кнігі паралельна на тагачаснай беларускай і царкоўнаславянскай мовах, быў Васіль Цяпінскі (Цяпінскі-Амельяновіч). Адзіная яго выява, дрэварыт, была знойдзена ў славутай Берасцейскай (Радзівілаўскай) Бібліі ў маёнтку нашчадка Радзівілаў-Юрагаў пана Канстанціна Святаполка-Завадскага ў мястэчку Крашын (цяпер вёска ў Баранавіцкім раёне).

Біблія была надрукаваная ў 1563 годзе. У ёй этнограф, бібліяграф, публіцыст, гісторык беларускай літаратуры, калекцыянер Рамуальд Зямкевіч (1881 – 1943?) адшукаў відарыс В. Цяпінскага, на якім пазначаная дата 1546. На вялікі жаль, імя аўтара гравюры дагэтуль невядомае. А сама яна абміналася ўвагаю і павягаю вучоных-мастацтвазнаўцаў. У 1919 годзе Р. Зямкевіч упершыню надрукаваў гэты партрэт В. Цяпінскага ў пятым нумары часопіса «Бе-

ларускае жыццё» як сведчанне пра нашага славутага асветніка.

У тым жа 1919 годзе ў Крашыне былі знішчаныя ці разрабаваныя бібліятэка Радзівілаў-Юрагаў-Завадскіх, фамільны склеп, палац, крыху раней – касцёл і адна трэць мястэчка.

Помніка нашаму славутаму асветніку В. Цяпінскаму дасюль у Крашыне няма... Паводле ўспамінаў адной жанчыны (А., цяпер нябожчыцы), над гэтай праблемай думаў знакаміты старшыня крашынскага калгаса «Перамога» Абрам Аронавіч Мацкоўскі (20.07.1917 – 12.11.1978) – Герой Сацыялістычнай Працы, заслужаны работнік сельскай гаспадаркі БССР. Але здзейсніць свой намер не паспеў. Як жанчына казала, не падтрымаў Гарадзішчанскі райвыканкам (у той час на тэрыторыі Баранавіцкага раёна былі два раёны – Новамышанскі і Гарадзішчанскі, якія злілі пад новай назвай у адзін раён).

Міхась МАЛІНОЎСкі,
г. Баранавічы

Кніга пра пінчукоў, і не толькі

Летась у мінскім выдавецтве «Транстэхніка» накладам у 50 экзэмпляраў пабачыў свет біябібліяграфічны паказальнік «Валяніціна Іванаўна Локун», падрыхтаваны Брэсцкай абласной бібліятэкай імя Максіма Горкага.

Выданне атрыма-ла высокую адзнаку ў артыкуле пісьменніка і публіцыста А. Карлюкевіча «Валяніціна Локун: паказальнік зробленага», дзе прапаноўвалася яшчэ і выдаць кнігу ўспамінаў пра Валяніціну Іванаўну. Вялікімі намаганнямі вельмі хутка былі сабраныя матэрыялы і адабраныя для публікацыі фотаздымкі з сямейнага архіва В. Локун.

І вось напрыканцы мінулага года з мінскай тыпаграфіі «Белпринт» была дастаўленая ў абласную бібліятэку кніга ўспамінаў «Пінск... Першамайская... Локун...». Прысвечаная памяці беларускага літаратурнага крытыка і літаратуразнаўцы, кандыдата філалагічных навук, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі, старшага навуковага супрацоўніка Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі В. Локун (1946 – 2016). Кніга выйшла накладам усяго 99 экзэмпляраў і сёння яе можна смела лічыць бібліяграфічнай рэдкасцю. Праз успаміны блізкіх людзей, сяброў, пісьменнікаў, літаратурных крытыкаў, выкладчыкаў Брэсцкага ўніверсітэта імя А.С. Пушкіна раскрываецца непаўторная асоба чалавека вялікай мужнасці, высокага сумлення і выключнай чалавечай абаяльнасці.

Кнігу склалі ўспаміны тых, хто блізка ведаў Валяніціну Іванаўну, для тых, хто быў знаёмы з яе творчасцю, – чытачоў газеты «Літаратура і мастацтва», часопісаў «Полымя», «Маладосць», «Роднае слова» і «Нёман», літаратараў Пінска, Брэсцкай вобласці і ўсёй Беларусі.

Сярод аўтараў зборніка людзі розных прафесіяў з розных гарадоў і нават краінаў: блізкія сяброўкі, пісьменнікі і журналісты, выкладчыкі, калегі, бібліятэкары. У дадатку зборніка змешчаны таксама ўспаміны і самай Валяніціны Іванаўны, напісаныя пры жыцці для розных выданняў.

Валяніціна Іванаўна здолела вылучыць са свайго асяроддзя яркіх, таленавітых прадстаўнікоў і засталася ў памяці ўсіх гэтых людзей носьбітам ідэалаў дабрыні, любові, сумлення і годнасці. Запатрабаванасць Валяніціны Іванаўны як літаратурнага крытыка ніколі ні ў кога не выклікала сумнення, пра гэта сведчаць шматлікія падкрэсліванні на старонках яе тэкстаў. Сёння яе кнігі – бібліяграфічная рэдкасць, а старонкі часопісаў з яе артыкуламі ў бібліятэках па некалькі разоў адноўленыя на ксераксе. Вырасла ўжо не адно пакаленне і літаратурных крытыкаў, і чытачоў, але і цяпер, хто б ні разгарнуў кнігу альбо часопіс з артыкулам Валяніціны Іванаўны, знойдзе ў іх нешта такое, што не пакіне яго абьякавым. Сваім выпактаваным жыццём, настойлівай і сумленнай працай у беларускім літаратуразнаўстве В. Локун заслужоўвае таго, каб на доме па вуліцы Першамайскай, дзе яна пражыла амаль сорок гадоў, з'явілася мемарыяльная дошка, а адна з вуліцаў прыгожага і любімага ёю горада Пінска насіла яе імя.

Спадзяемся, што кніга ўспамінаў абавязкова з'явіцца ў пінскіх бібліятэках, а пінчукі розных пакаленняў будуць ганарыцца, што менавіта ў іх горадзе жыла гэтая мужная, таленавітая і працавітая жанчына.

Валяніціна ГАРБАЧЭЎСКАЯ, г. Брэст

Стары касцёл у Крашыне (1914 г.)

Пуцявінамі народнага пісьменніка

Іван Мележ – адзін з найбольш знаных беларускіх пісьменнікаў, творы якога вывучаюцца ў школе. Сёлета споўнілася 100 гадоў з дня нараджэння майстра слова.

У сувязі з гэтай знакавай падзеяй у Кемелішкаўскай сельскай бібліятэцы прайшла літаратурная гадзіна «Вялікі дар нашчадкам». Ніна Шостак прывяла шмат цікавых фактаў з біяграфіі пісьменніка, яго асабістага жыцця, і гэтыя звесткі дапамаглі чытачам больш зразумець творчасць Івана Паўлавіча.

Адзначылі юбілей пісьменніка і ў Альхоўскай сельскай бібліятэцы. Там прайшоў

вечар-партрэт «Пясняр Палесся» для людзей «залатога ўзросту». Такая незвычайная форма мерапрыемства яшчэ раз наблізіла прысутных да рамана «Людзі на балоце». Слухачы актыўна ўключаліся ў абмеркаванне, прыгадалі вядомыя факты, дыскусавалі. Рэй вяла бібліятэкар Юлія Заруба.

Узгадалі юбіляра і ў Астравецкай дзіцячай бібліятэцы. Там прайшло адмысловае мерапрыемства, а таксама кніжная выстава «Дарога ў вялікае жыццё».

А ў Рытанскай сельскай бібліятэцы прайшоў літаратурны вечар «А на зямлі яго

не згасне след». Бібліятэкар Ганна Якубцэвіч расказала дзецям аб цікавых фактах з біяграфіі знакамітага беларускага пісьменніка, пазнаёміла з творчай спадчынай, якую складаюць навелы, аповяданні, крытычныя артыкулы, дзённікі, п'есы, раманы.

Неўміручыя творы Івана Мележа жывуць і цяпер, карыстаюцца папулярнасцю ў людзей рознага ўзросту, захапляюць.

*Вольга ЗАЯЧКОЎСКАЯ,
бібліятэкар па сувязях
з грамадскасцю аддзела
бібліятэчнага маркетынгу
Астравецкай раённай бібліятэкі*

Каб любіць Беларусь

Язэп Драздовіч – унікальны талент беларускай зямлі

Сёння мы ўсё часцей звяртаемся да спадчыны свайго краю, яго мінулага, культуры. Цікавімся жыццём і творчасцю нашых землякоў, імёны якіх доўгі час былі незаслужана забытымі.

Язэп Драздовіч – унікальны беларускі мастак, імя якога доўгі час было невядомым. «Вы мяне яшчэ пашукаеце», – гэтыя словы самога творцы аказаліся прароцкімі. Цікавае да яго ўзрастае з кожным годам, робіцца спроба па-новаму асэнсаваць зробленае ім.

Я. Драздовіч унёс свой уклад у беларускае кнігадрукаванне. Ён аформіў кнігу Канстанцыі Буйло «Курганная кветка», «Беларускі каляндар» за 1910 год і першы ў Савецкай Беларусі буквар. Яму належыць першы ў нацыянальным мастацтве партрэт Ф. Скарыны. За сваё жыццё Я. Драздовіч стварыў цэлую жывапісную Скарыніну.

У сувязі з гэтым тэма працы з'яўляецца, на мой погляд, актуальнай.

Зыходзячы з актуальнасці гэтай тэмы, у сваёй працы я перад сабою паставіла наступную мэту:

- раскрыць значэнне дзейнасці і творчасці Я. Драздовіча.

Для вырашэння пастаўленай мэты я вызначыла наступныя задчы:

- сабраць і сістэматызаваць матэрыялы аб жыцці і дзейнасці Я. Драздовіча;

- адшукаць сляды памяці аб ім у Беларусі;

- папулярызаваць яго імя сярод вучняў СШ № 120, чытачоў газеты «Юны спасатэль», у інтэрнэт-прасторы.

Аб'ект даследавання – жыццё і дзейнасць Я. Драздовіча. Прадмет даследавання – сукупнасць рознабаковых ідэяў Я. Драздовіча, тэматычная і жанравая разнастайнасць яго мастацкай спадчыны.

Метады: даследчы, рэпрадуктыўны, інтэрв'юіраванне. Гіпотэза гэтай працы складаецца ў тым, што даследаванне жыцця і дзейнасці Я. Драздовіча можа паслужыць доказам паўнаты і гарманічнасці яго асобы.

У асноўнай частцы працы разглядаецца графічная, жывапісная, этнаграфічная спадчына, літаратурная дзейнасць і тэма космасу ў яго творчасці. Замалёўкі замкаў, руінаў, вежаў і муру, млыноў, замчышчаў, курганноў, сядзібаў выступаюць, на мой погляд, як сімвалы годнага

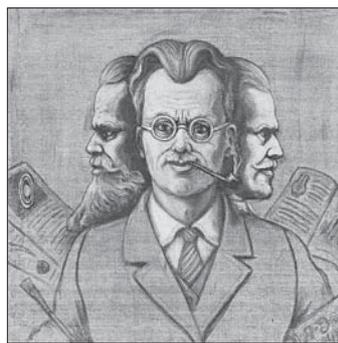
жыцця, надзеі, мары. Усе гэтыя архітэктурныя замалёўкі, па словах навукоўца Арсена Ліса (з ім я сустракалася і пасябрвала пад час маёй працы), з'яўляюцца для беларусаў вялікай нацыянальнай каштоўнасцю і дакументам.

У працы паказана, наколькі шматгранным быў талент Я. Драздовіча. Мастак, скульптар, разьбяр, празаік, паэт, астраном-аматар, археолаг, фалькларыст, педагог, вандроўнік, хірамант. Больш вядомы Я. Драздовіч як мастак. Папалчнік і сябра яго мастак Пётр Сергіевіч вельмі дакладна заўважыў: «Гэта быў беларускі Леанарда да Вінчы. Усё мог, за што ні браўся». Я. Драздовіча справядліва можна лічыць стваральнікам касмалагічнай тэорыі. Нездарма даследчыкі жыцця і творчасці гэтага таленавітага чалавека называюць яго «беларускім Цыялкоўскім». Ён – заснавальнік касмічнай тэмы ў беларускім мастацтве.

Уся яго творчасць вельмі патрыятычная. Ён адрадыў даўно забытую традыцыю малявання насценных дыванаў, якія лічацца ўнікальнай культурнай з'явай для Беларусі, нацыянальным багаццем.

Заслугоўвае ўвагі і літаратурная творчасць Я. Драздовіча. Ааналіз паэмы «Трызна мінуўшчыны» даў мне магчымасць даведацца пра любоў Я. Драздовіча да Радзімы, пра яго перажыванні за трагічную гісторыю краіны.

Каб адшукаць сляды памяці пра Я. Драздовіча ў Беларусі, я наве-

«Аўтапартрэт» (1943 г.)

дала музей у Заслаўі, Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва. У Мінску адшукала вуліцу, названую імем Язэпа Драздовіча, пабывала каля яго помніка ў Траецкім прадмесці, у горадзе Глыбокае.

Сабраны па тэме матэрыялы дазволілі ажыццявіць і практычную дзейнасць. Падрыхтаваныя вечарыны для вучняў 5-х – 11-х класаў «Наш славыты зямляк Язэп Драздовіч», «Феномен Язэпа Драздові-

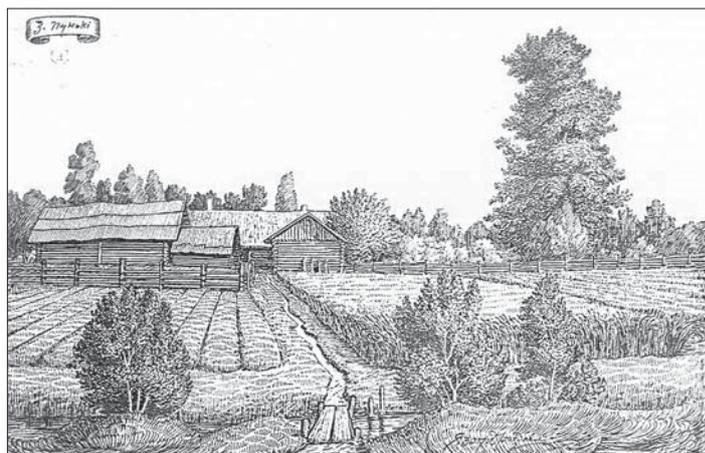
ча», куды быў запрошаны вядомы вучоны, начальнік экспедыцыі ў Антарктыду А. Гайдашоў. Менавіта ён размясціў у Антарктыдзе сцяг нашай школы, аформлены ў гонар вялікіх беларускіх вучоных, творцаў, падарожнікаў. Гэта ўнікальная і значная падзея, бо наша школа – адзіная ў свеце, якая перадала свой сцяг на шосты кантынент. Гэтая акцыя – «Памяць пра славытыя землякоў» – асвятлялася ў СМІ.

Падрыхтавала я экспазіцыю па водле творчасці Я. Драздовіча ў нашым школьным музеі. Прапанавала маршрут экскурсіі па месцах, звязаных з дзейнасцю нашага земляка, у турыстычную фірму «Эпіфора». Стварыла цыкл мерапрыемстваў да яго юбілею, які адзначаўся ў нашай школе ў кастрычніку.

Выдадзены чарговы выпуск альманаха «Маладыя таленты», выпушчаны каляндар, закладкі, буклеты, прысвечаныя Я. Драздовічу, напісала нататку ў газету «Юны спасатэль». Практычная значнасць даследавання заключаецца ў папулярызацыі спадчыны Я. Драздовіча.

Я прыйшла да высновы, што ўнікальнасць таленту Я. Драздовіча заключаецца ў яго асаблівым бачанні рэчаіснасці, што і адлюстроўваецца ў яго дыванах, творах касмічнай тэматыкі, графічных замалёўках беларускіх краявідаў, своеасаблівым прадстаўленні вобраза Ф. Скарыны.

*Марыя КАЛАШНИКАВА,
вучаніца СШ № 120 г. Мінска
Навуковы кіраўнік
Алена Мікалаеўна Сячко*

Малюнак Я. Драздовіча засценка Пуныкі, дзе ён нарадзіўся

Свята полацкіх выкладчыкаў

Не ведаю, як у каго, але ў мяне ў раннім дзяцінстве фармаваўся вобраз настаўніка, які не вельмі й радаваў. Мне падавалася, што гэта сталы чалавек, пераважна паважанага ўзросту, да дрыжэткаў улюбёны ў свой прадмет. Таксама мой выкладчык павінен насіць акуллары, абавязкова павінен быць строгім і суровым. Ну, нешта шталтутага, што прынята лічыць сухой, бурклівай асобай, якая свету не разумее, ды і не хоча разумець, бо дзень і ноч угрызаецца ў граніт навукі і выгрызла там агромністую дзірку. Аднак калі я пайшла ў школу, то пераканалася, што на шчасце, мае ўяўленні не мелі нічога агульнага з праўдай.

І якая ж праўда? Для адказу на гэтае пытанне прапаную прыглядзецца да выбітных асобаў – выкладчыкаў Полацкага педагогічнага інстытута, што існаваў у 1953 – 1959 гадах. Для знаёмства прапаную Таццяну Кірылаўну Кароткіну, Дору Барысаўну Кацнельсон, Уладзіміра Сямёнавіча Сяліцкага і Міхаіла Сямёнавіча Кляўчэню.

Пачнём з Таццяны Кірылаўны Кароткінай. Яна нарадзілася ў 1922 годзе ў вёсцы Малыя Амхінічы, што ў Чавускім раёне на Магілёўшчыне. Дацэнт і кандыдат педагогічных навук у будучыні, яна з’явілася на свет у беднай сям’і. Дзяцінства было цяжкім: «...Рана памёр тата, а нас было шасцёра ... ў маці. Прайшлося б вёсці паўжабрацкае існаванне, каб не савецкая ўлада. Гэта яна ... дапамагла вывесці ўдава дзяцей у людзі».

Вывучыўшыся ў Рагачоўскім педвучылішчы, яна стала студэнткай Мінскага педінстытута, які скончыла толькі ў 1946-м, паколькі навучанне часова перарвала вайна. Пасля ў жыцці маладога педагога былі мінская ды маскоўская аспірантура, абарона кандыдацкай дысертацыі на педагогіцы, кіраўніцтва кафедрай педагогікі і псіхалогіі Бабруйскага настаўніцкага інстытута.

1 верасня 1954 года Таццяна Кірылаўна распачала працу

ў Полацкім педінстытуце. Яна была кваліфікаваным педагогам, для пацвярджэння прывяду ўрываек з характарыстыкі: «...Да працы ставіцца дбайна, ініцыятыўная. Сістэматычна працуе над удасканаленнем сваёй кваліфікацыі. Добра кіруе педагогічнай практыкай». Полацкая газета «Сцяг камунізму» адзначае Таццяну Кірылаўну такімі словамі: «Не толькі добры выкладчык, але і чалавек з актыўнай грамадзянскай пазіцыяй. Яна выступала перад гараджанамі і жыхарамі раёна з лекцыямі і дакладамі на педагогічныя тэмы, актыўна вучыла вопыт працы школ горада і раёна. ... Асноўваючыся на гэтым, падрыхтавала кнігу “Аб працы класнага кіраўніка 5 – 7 класаў сярэдняй школы”».

Выбітнім педагогам і маім «фаварытам» з ліку выкладчыкаў Полацкага педінстытута з’яўляецца Дора Барысаўна Кацнельсон. Яна нарадзілася ў 1928 годзе ў яўрэйскай працоўнай сям’і ў Беластоку. У 1934 годзе яе сям’я ўслед за бацькам пераехала ў СССР. Дзячына скончыла сярэднюю школу ў Ленінградзе, пасля чаго паступіла ва ўніверсітэт. У чэрвені 1941 года Дора Барысаўна скончыла два курсы філалагічнага факультэта. У час вайны працавала ў Чкалаве (цяперашні Арэнбург). Пасля вайны скончыла аспірантуру, абараніла кандыдацкую дысертацыю на тэму «Адам Міцкевіч і народная творчасць». Працавала ў лясенградскіх школах і ВНУ, пераехала ў Мінск і была накіраваная ў Полацкі педагогічны інстытут.

Само сабой, Дора Барысаўна была ініцыятыўным і таленавітым выкладчыкам. Але што запала ў сэрца мне і яе студэнтам? Што было ў ёй незвычайнага? Студэнты памятаюць яе, як выкладчыка, якога яны літаральна «насілі на руках»: «...Дора Барысаўна вучыла нас любіць і адчуваць сапраўдную літаратуру. Яна навучыла нас чытаць удумліва, мысліць, адчуваць, любіць прыгожае». Былая студэнтка Полацкага педінстытута Г. Главацкая ўгадвае: «...Яна з’яўлялася ў аўдыторыі, як з’яўляюцца на

сцэну акцёры, глыбока ўваходзіла ў ролю, акідала поглядам студэнтаў і пачынала: “На медленном огне горити ты и сгораешь, душа моя...”. Вялікая паэзія – унапайгаłodны цяжкі пасляваенны час!

Яна раіла дзяўчатам вёсці дзённікі, зусім як у пушкінскай Таццяны Ларынай, куды занатоўваліся добрыя вершы, нават радкі фактычна забароненай на той час Ганні Ахматавай. Пад час доўгіх шпацыраў па старажытным Полацку выкладчыца чытала свае і чужыя вершы.

Якога ж прафесіяналізму варта дасягнуць, каб быць здольным падзяліцца тым, што любіш усёй душой? Які яскравы след пакінула Дора Барысаўна ў сэрцах маладых настаўнікаў! Сапраўды, як пасаў Мікалай Рэрэх: “Настаўнік – сонца, якое льецца ў нас”.

Адным з улюбёнцаў полацкіх студэнтаў быў Уладзімір Васільевіч Сяліцкі. Нарадзіўся ён у 1918 годзе ў вёсцы Мікулічы на Бабруйшчыне. Сям’я была бедная. У 1933 годзе скончыў сямігадовы ў Бабруйску, пасля – лесатэхнічны тэхнікум. Любоў да нашай мовы прывяла хлопца на літаратурна-лінгвістычны факультэт Магілёўскага педінстытута. З лістапада 1939 года У. Сяліцкі служыў у Чырвонай Арміі, пад час вайны змагаўся з ворагам, з’яўляючыся механікам штурмавой авіяцыі.

З кастрычніка 1946 года ён працаваў у Віцебскім педінстытуце, дзе прайшоў шлях ад асістэнта кафедры беларускай мовы і літаратуры да намесніка дырэктара настаўніцкага інстытута. 15 жніўня 1953 года пачалася яго праца ў Полацкім педінстытуце, дзе неўзабаве стаў дэканам філфака. Ён бясконца любіў студэнтаў і ставіўся да іх па-бацькоўску.

Г. Главацкая прыгадавае, як яна з сяброўкамі прагуляла лекцыю Сяліцкага. На наступнай лекцыі выкладчык звярнуўся да іх: «...Зрабіце ласку, адкажыце мне на пытанне, дзе вы прагулялі маю мінулую лекцыю? – Мы ведалі: найлепш у гэтай сітуацыі скажаць праўду: “Кіно добрае, Уладзімір Васільевіч. Мы сапраўды перапішам,

вывучым”. – Вы паглядзіце толькі на сябе: не сорамна? – у аўдыторыі цішыня. І тут выкладчык змяняе тон: – Ат, справа маладая. У наступны раз мяне паклічце. – Навальніца мінала... Але на экзамене прапушчана тэма абавязкова ўсплывала ў выглядзе дадатковага пытання».

Таленавітым педагогам і навукоўцам Полацкага педінстытута быў Міхаіл Сямёнавіч Кляўчэня. Нарадзіўся ён у 1929 годзе ў вёсцы Дзяніскавічы, што ў Ганцавіцкім раёне. Яшчэ са школьных часінаў яго цікавіла мова ды літаратура, таму ў 1947 годзе юнак паступае на філфак БДУ, які і скончыў у 1953-м. Сумяшчаў вучобу з выкладчыцкай дзейнасцю (зараз цяжка ўявіць, як студэнты філфака – старэйшых курсаў – паспявалі вучыцца і адначасова выкладаць! Але ж якое імкненне да працы меў малады настаўнік!). Пасля Міхаіл Сямёнавіч стаў аспірантам кафедры псіхалогіі Мінскага педагогічнага інстытута, абараніў кандыдацкую дысертацыю па псіхалогіі.

1 верасня 1957 года Міхаіл Сямёнавіч пачаў працаваць у

Полацкім педінстытуце. Яго былыя студэнты ўзгадваюць, што ён: «...імкнуўся адукаваць нас, дзяцей вайны, юнакоў і дзяўчат правінцыйнага горада, адкрываючы нам у мастацтве тое, што любіў сам. Ён прыносіў з дому кружэлкі, і мы пасля заняткаў слухалі класічную музыку, звязаную з літаратурай».

А цяпер уявіце: вы з вёскі, мала чаго ведаеце ды чулі. І не па той прычыне, што не хочаце, але па той, што не маеце доступу да інфармацыі. Вы вучыцеся на настаўніка. Гэта ўсё адбываецца пасля вайны, вакол галечы, нястача ды парушаныя лёсы. І тут ваш выкладчык мала таго, што выбітна вучыць (якое ж шчасце – мець добрага настаўніка!), так клапоціцца пра вас, што ажно прыносіць з дому кружэлкі з класікай, вучыць бачыць сувязі паміж рознымі відамі мастацтва. Да якой ступені гэта важна, якая бяспэчэнная такая ўвага!

Што кіравала выкладчыкамі? Што натхняла іх на такую вялікую працу? Хіба хтосьці з іх меў добраўпарадкаванае жыццё ў тыя цяжкія гады? Адарваныя ад родных куткоў, яны апынуліся ў Полацку, каб выхаваць каля двухсот маладых настаўнікаў. Гэта разуменне сваёй высокай місіі, пэўна, тое вечнае, што кранула сэрцы маладых людзей – студэнтаў Полацкага педінстытута, і назавуць яго напоўніла гэтыя сэрцы прагай дзяліцца годным, вартым і добрым. Думаю, што гэта адзіная магчымая характарыстыка добрага выкладчыка.

*Яўгенія КАБЯК,
сэбра гісторыка-краязнаўчага аб’яднання «Маціца»
Палацкага дзяцей і моладзі г. Наваполацка*

Станіслаў Солтан – чалавек з душою бунтара

Сёлета спаўняецца 265 гадоў з дня нараджэння аднаго з удадальнікаў нашага горада – Станіслава Солтана. Ён валодаў Дзятлавам 42 гады, з 1770-га па 1812 г. Зыходзячы з дакументаў, мястэчка ён атрымаў у пасага ад Станіслава Радзівіла, бацькі яго першай жонкі Францыска Тэафілы Радзівіл. Францыска нарадзіла яму трох дзяцей, сярод іх – наступны па часе ўладальнік мястэчка, сын Адам Солтан.

Солтаны – магутны магнацкі род. Было некалькі галінаў Солтанаў, але ў XVII ст. радаводы магнацкага роду Солтанаў, шляхецкага Перасвет-Солтанаў і байскага Солтанавічаў змяшаліся, і даследаванне таго, хто з пазнейшых асобаў з прозвішчам Солтан да якога роду належыць, патрабуе працягу.

Вядома толькі, што С. Солтан належаў да герба «Абданк», быў сынам Станіслава Солтана і Алены Рэмер. Жыццё яго поўнае падзеяў, выпрабаванняў і прыгодаў, ініцыятарам якіх у большасці выпадкаў быў ён сам, бо меў натуру няўрымслівую, дзейную, быў чалавекам валявым і неабыклым да лёсу сваёй Радзімы, якая ўжо даўно страціла былую веліч.

Пражыў С. Солтан 80 гадоў, для памежжа XVIII – XIX стст. гэта значны чалавечы век. І выпала яму на сваім жыцці быць удзельнікам і відавочцам падзелу Рэчы Паспалітай, паўстання Тадэвуша Касцюшкі, вайны з Напалеонам, высылкі па-за межы радзімы, уцекаў ад пераследу Расійскай імперыі. Але напачатку была слава і вышыні службовай лесвіцы. У 1782 г. атрымаў пасаду вялікага літоўскага харунжага, у 1790-м стаў вялікім літоўскім падкаморым. У 1782 г. атрымаў чын генерал-маёра арміі Вялікага Княства Літоўскага. У 1788-м быў абраны паслом на чатырохгадовы сейм (1788 – 1792). Аднак не проста карыстаўся славай і пашанай на занятых пасадах, а заўсёды адстойваў сваю пазіцыю і свае палітычныя погляды. Ужо пад час працы сейма ўваходзіў у патрыятычную групоўку і падтрымліваў новую канстытуцыю, прынятую 3 мая 1791 г. У тым жа 1791-м атрымаў пасаду надворнага літоўскага маршалка. У 1792 г. пад час руска-польскай вайны выступаў супраць далучэння польскага караля Станіслава Пянітоўскага да Таргавіцкай канфедэрацыі, праследаваўся каралеўскім акружэннем, 24 ліпеня эміграваў з Польшчы ў Саксонію.

Калі разгарнулася паўстанне пад кіраўніцтвам Т. Касцюшкі, Солтан усёй душой падтрымаў яго, і ў 1794-м стаў адным з арганізатараў збройнага чыну ў ВКЛ супраць расійскага панавання. Пасля падаўлення паўстання быў арыштаваны і адпраўлены ў ссылку ў Казань.

Уявіце сабе Казань канца XVIII ст. Горад на беразе Волгі. Улетку – страшэнная гарачыня, стэпавыя пясчаныя буры, што нясуць буйныя вятры. Насельніцтва ў асноўным татарскай нацыянальнасці. Але эліта – рускамоўная. Купцы, прамыслоўцы, памешчыкі. І культурнае жыццё было дастаткова развітым; горад будаваўся, згодна з загадам Кацярыны II у гэты перыяд пачынаецца планавая забудова паселішча, якая вызначае яго гісторыю аж да Кастрычніцкай рэвалюцыі. У перыяд знаходжання там Солтана Казань мела

Станіслаў Солтан.
Партрэт работы Міколы Несцярэўскага

ўжо свой тэатр, а ў 1804 г. адкрыўся Казанскі ўніверсітэт. Аднак Радзіма снілася на чым, клікала. Натура Станіслава не дазваляла яму сядзець на месцы. Калі ў 1796 г. новы расійскі імператар Павел I вызваліў С. Солтана зсылкі, ён тут жа вярнуўся дадому. У 1806 – 1807 гг. разам з палкоўнікам Ф. Патоцкім спрабаваў арганізаваць новае паўстанне ў ВКЛ, але спроба аказалася няўдалай, таму, пазбягаючы пераследу, у 1808-м выехаў у Вялікае герцагства Варшаўскае.

Ён быў з тых магнатаў, якія вызначаліся шчырым патрыятызмам, не шкадавалі сродкаў дзеля дасягнення мэты. А мэта была высокародная – свабода Радзімы. Не маглі яны мірыцца з тым, што Расійская імперыя ўладарыць на тэрыторыі ВКЛ, усімі магчымымі сродкамі імкнуліся вярнуць былую незалежнасць сваёй дзяржавы. Таму многія з іх пад час вайны Расійскай імперыі з Напалеонам Бананартам аказаліся саюзнікамі французскага імператара, падтрымлівалі яго і маральна, і матэрыяльна, спадзючыся, што ў выпадку перамогі Напалеона ён дапаможа ім вярнуць дзяржаўнасць. У 1812 г. Солтан нават быў уключаны французскім імператарам у склад Часовага ўрада ВКЛ. 18 ліпеня прыбыў у Вільню, але з-за хваробы з 24 жніўня па 6 лістапада не выконваў свае абавязкі.

Пасля паражэння французскага С. Солтан вымушаны быў другі раз выехаць у эміграцыю. І зноў без Радзімы, у чужым краі, са сваімі думкамі і перажываннямі.

С. Солтан меў значны ўзнагароды: у 1782 г. стаў кавалерам ордэна Святога Станіслава, у 1791-м быў ўзнагароджаны ордэнам Белага Арла, у 1813-м атрымаў французскі ордэн Ганаровага легіяна.

Пасля выезду гаспадара за мяжу Дзятлава перайшло да яго сына ад першай жонкі – Адама, таксама бунтара, прадаўжальніка справы бацькі за свабоду краіны.

Станіслаў быў двойчы жанаты, меў шасцярых дзяцей. Памёр у Мітаве недалёка ад Рыгі. Дзе знаходзіцца яго магіла, невядома. Магчыма, з цягам часу гісторыкі адкажуць нам і на гэтае пытанне.

Алена АБРАМЧЫК,
старшы навуковы супрацоўнік
Дзятлаўскага краязнаўчага музея

Харчаванне на Іўсеўшчыне (1921 – 1939 г.)

(Працяг. Пачатак у № 9)

Лепшае мяса – паляндвіцу – салілі, націралі часнаком, перцам, іншымі духмянымі прыправамі. Шчыльна абціскаючы, паляндвіцу абвязвалі палатном і вешалі ў сухое месца. Мяса павінна было «напітацца» прыправамі і падсохнуць. Есці пачыналі паляндвіцу на якое-небудзь свята. Такое мяса захоўвалася доўга. Найчасцей гатавалі тушанае, у закрытым посудзе разам з бульбай.

Сярод любімых мясных страваў было халоднае. Для яго прыгатавання гаспадыні бралі добра вымытыя вушы, свіны лыч, ногі. Іх клалі ў глыбокую пасудзіну, кідалі туды цыбулю, моркву, перац, лауровы ліст, соль, залівалі усё вадой і ставілі на некалькі гадзінаў таміцца ў печ. Потым выбіралі косці, мяса дробна рэзалі, дабаўлялі часнок, залівалі вадкасцю, у якой усё варылася, і ставілі ў халоднае месца. Ужывалі халоднае з гарачай зваранай бульбай.

Вельмі часта ўжывалі свіное сала: у сырым, салёным, вараным, смажаным выглядзе. На сале смажылі, тушылі, дабаўлялі ў супы, кашы. Сяляне бралі яго з сабой на палявыя працы. Сала салілі з прыправамі. Яго рэзалі на кавалкі па памеры кубельца, тады яно не жаўцела і добра захоўвалася. Соль, што заставалася на руках пасля салення, нельга было атрасаць у кубелец, «каб не завяліся чарвякі».

Свіныя рэбры тушылі, дабаўлялі ў іншыя стравы. З рэбрамі таксама варылі супы, тушылі бульбу. Некаторыя гаспадыні іх салілі разам з мясам у скрыні. Адной з любімых страваў была вершчак (або мачанка). Яе гатавалі з каўбасы, са свіных рэбраў ці сала. Усе кампаненты клалі ў рэдкае мучное цеста, дабаўлялі розныя прыправы, злішалі усё ў посуд, які шчыльна закрывалі, і ставілі ў печ. Елі з блінамі або аладкамі.

Вельмі важнай працай было тапленне тлушчу. Яго асцярожна здымалі нажом і рэзалі на невялікія кавалачкі, складвалі ў каструлю, дадавалі солі і ставілі на агонь. За тапленнем трэба было пільна сачыць, перамяшваць, каб тлушч не прыгарэў і добра адставаў ад шквара. Калі тлушч растопіцца, яго злівалі ў невялікія гаршкі. Гаршкі з тлушчам некалькі дзён трэба патрымаць ва ўмераным цяпле, каб павольна застыў. На ім добра смажыць, дабаўляць яго ў кашу ці суп.

У некаторых сем'ях на свята гатавалі смажанае парася. Тушу абпальвалі на агні, добра чысцілі і мылі. Адварвалі грэцкую кашу, дадавалі ў яе сала, цыбулю, соль, перац, часнок. Гэтым начынялі тушу (папярэдне выбраўшы вантробы. – «КГ»), клалі яе на бляху і націралі соллю, духмянымі прыправамі, змазвалі топленым салам або маслам і ставілі ў печ. У час смажання парася варочалі і дабаўлялі тлушч.

З птушкі ў ежу больш за ўсё ўжывалі курчынае або гусінае мяса. З яе амаль заўсёды варылі суп або кідалі ў боршч. Бывала, што цэлую птушку тушылі або смажылі ў печы. Былі розныя спосабы смажання. Бралі гуся або курчыцу, добра націралі соллю. Адварвалі грэцкую кашу, дабаўлялі тлушч ці сала і цыбулю. Гэтым начынялі птушку, зверху палівалі растопленым маслам і ставілі ў печ.

Які ўжывалі не толькі як кампанент, але і як самастойную страву.

Акрамя мяса і мясных прадуктаў, жывёлагадоўля давала малако і малочныя прадукты. У кулінарны жыхароў Іўсеўшчыны свежае малако дабаўлялася як кампанент у склад іншых страваў. Яго пілі толькі малыя дзеці. Дарослыя больш ужывалі кіслае малако. Елі яго часта з бульбай, блінамі. З малака можна гатаваць розныя стравы і малочныя вырабы.

Салодкае малако ставілі ў цёплае месца на некалькі дзён, каб яно хутчэй укисла. Зверху з кіслага малака збіралі смятану. З яе рабілі масла. Сабраную смятану гаспадыні клалі ў маслабойку, трохі падсольвалі і білі да таго часу, пакуль добра не загусее. Маслёнка – рэшткі смятаны, якія атрымліваліся пасля збівання масла, не выліваліся. Яе пілі, выкарыстоўвалі ў іншых стравах, змешвалі з тварогам.

Іван ЗАКАРЭВІЧ

(Заканчэнне артыкула будзе)

Мясная лаўка

Сакавік

14 – Каваленя Аляксандр Аляксандравіч (1946, Капыль), вучоны-гісторык, педагог, член-карэспандэнт НАН Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Беларусі, выдатнік адукацыі Беларусі, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2020) – 75 гадоў з дня нараджэння.

14 – Місько Павел Андрэевіч (1931, Слуцкі р-н – 2011), пісьменнік, перакладчык, драматург – 90 гадоў з дня нараджэння.

16 – Гарэлік Любоў Мікалаеўна (1941, Мінскі р-н), літаратуразнаўца, даследчык пытанняў сучаснага літаратурнага працэсу, аўтар навуковых працаў, прысвечаных творчасці А. Пысіна, Р. Барадуліна, П. Броўкі, А. Звонака, М. Танка, А. Куляшова, П. Панчанкі, Я. Янішчыц і інш. – 80 гадоў з дня нараджэння.

16 – Кірычэнка Мікалай Міхайлавіч (1946, Маладзечна – 2018), актёр тэатра і кіно, народны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2000), тэатральнай прэміі імя І. Буйніцкага (1999), спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2006), педагог – 75 гадоў з дня нараджэння.

17 – Голанд Ян Давід (1746 – 1827), польскі кампазітар і дырыжор, прядворны кампазітар і капельмайстар Нясвіжскай капэлы Радзівілаў у канцы XVIII ст. – 275 гадоў з дня нараджэння.

Творчасць нашых чытачоў

Маё шчаслівае маленства прайшло ў вёсцы Гарадзец Рагачоўскага раёна. Вышэйшую адукацыю атрымала на філалагічным факультэце Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны (выпуск 2002 г.), пасля чаго вярнулася настаўніцай беларускай мовы і літаратуры ў родную вёску. Пазней пераехала ў Рагачоў і некаторы час працавала журналістам у раённай газеце «Свабоднае слова». Цяпер настаўнічаю ў сярэдняй школе № 4 г. Рагачова імя У.С. Вялікі.

Маё жыццё цікавае і разнастайнае. Сумаваць няма калі, бо кожны дзень патрабуюць увагі ўласныя дзеці, чакаюць вучні ў школе, а яшчэ вельмі хочацца адвесці хоць колькі часу для творчасці... Адзін з вершаў, прысвечаны Уладзіміру Караткевічу, дасылаю на суд чытачоў «Краязнаўчай газеты».

Па сцежках Караткевіча

Я тваімі шляхамі крочу.
Тут, на шчасце, ёсць шмат дарог,
Дзе нібыта табе ў вочы
Паглядзець я адкрыта мог.

Дзе, натхняючыся вятрамі,
Нават сёння шумяць каласы
І ў жніўні над поля абшарам
Чую дзіўныя іх галасы.

Дзе Дняпро берагам напявае,
Хвалі ўзняўшы ўгору свае,
Шчыра свету ўсяму абвяшчае:
На Радзіме маёй Бог жыве!

Праз нягоды і буры смела
На пароме жыцця плыву.
«Быў! Ёсць! Буду!» і я,
павер мне!
Запаветы твае зберагу.

Я тваімі шляхамі крочу,
У Рагачове ёсць шмат дарог,
Дзе нібыта табе ў вочы
Заглянуць я адкрыта мог.

Наталія ПЯТРУШЧАВА

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПРЫЧОСКА (заканчэнне артыкула). Часам касу пакідалі да паловы расплеценай (у нявесты гэта сведчыла пра яе сіроцтва). На большасці тэрыторыі Беларусі насілі адну ці дзве касы: у сумежных з Расіяй паветах запляталі пераважна адну, на поўдні Палесся – дзве. Мнялася прычоска ў залежнасці ад святочнага ці буднага дня. Штодзёна часцей запляталі дзве касы, якія абкручвалі вакол галавы ў выглядзе вянка; на святы ці калі ішлі ў царкву, запляталі адну ці дзве касы, якія свабодна звисалі ўздоўж спіны. З пачатку XX ст. у рэгіёнах з найбольш развітым адыходніцтвам дзяўчаты па святах закручвалі валасы на патыліцы на гарадскі манер (у куклу, у куксу, гулу), замацоўваючы іх драўляным

грэбнем ці шпількамі. Калі дзяўчына выходзіла замуж, змянялася і яе прычоска (праводзіўся абрад завівання). Звычай забараняў замужняй жанчыне хадзіць з непакрытай галавой, таму яе валасы былі заўсёды ўбраныя пад чапец або хустку. І ў наш час выраз «проставалосая» (г.зн. з непакрытай галавою) часам мае адмоўную канатацыю, выказвае адмоўнае стаўленне да канкрэтнай асобы.

Часта прычоска выконвала ролю формаўтваральнай асновы складанага ўбору беларусаў. Напрыклад, тутгі валік з накручаных на абручкі (тканка, лямец, бічайка) валасоў укладвалі вакол галавы над вухамі пад чапец; венчыкам на цені – пад шапку (Слуцкі павет Мінскай губерні). У Мсціслаўскім павеце Магілёўскай

губерні была вядомая прычоска пад назвай чубочак – расчэсаныя на прамы прабор валасы скручвалі над скронямі ў два жгуты (разам з мяккай асновай, напр., жмутом кудзелі) і ўкладвалі над ілбом. Ва ўсходніх паветах Магілёўскай губерні бытавала прычоска пад назвай «у рогі», «пакоскі», яна стваралася таксама са жгутоў, што завіталіся ў выглядзе двух ражкоў над скронямі. Існавала прычоска ў адзін ражок – круцень, куціш; яго размяшчалі над ілбом (Мазырскі, Гомельскі паветы) або на макушцы (Гомельскі павет). З канца XIX ст. жанчыны пачалі плясці косы, якія абкручвалі вакол галавы; у Цэнтральнай і Заходняй Беларусі косы сталі адзінай жаночай прычоскай.

Традыцыйная прычоска шляхціца ўяўляла сабой высока паголеную галаву з чубам на цені, доўгія вусы, радзей бараду (у знак жалобы). З XVII ст. пад уплывам заходнееўрапейскай моды ў асяроддзі магнатаў, а з 2-й паловы XVIII ст. і паўсюдна мужчыны пачалі адпускаць доўгія валасы. Насіць вусы і бараду ў гэты

час лічылася дрэнным густам. Паступова пашырыліся пышныя парыкі, якія прыпудрывалі і ўпрыгожвалі. Маладыя шляхцічкі насілі косы, пераплетеныя стужкамі і аздобленыя штучнымі кветкамі. З XVIII ст. косы пачалі абкручваць вакол галавы і прышпільваць да іх разнастайныя ўпрыгожанні. Мода каратка стрыгчы валасы спачатку распаўсюдзілася на жаночую, а потым дзявочую прычоску. Рэзка змяніўся вонкавы выгляд жанчынаў з прыходам моды на парыкі і шыньёны. Пашыты з палатна, напханы ватай або пакуллем шыньён насаджвалі на верх галавы і прыкрывалі яго гладка зачэсанымі і прыпудранымі валасамі. Упрыгожвалі прычоску ў залежнасці ад маёмаснага становішча асобы рознымі дробяжымі ці каштоўнасцямі. З XVIII ст. эвалюцыя прычоскі прывілеваных слаёў насельніцтва Беларусі была звязаная з развіццём агульнаеўрапейскай моды.

У наш час традыцыйная прычоска захавалася ў асноўным у вёсцы; у гарадах прытрымліваюцца агульнаеўрапейскай моды.

Дзявочыя прычоскі XIX – пачатку XX ст.: 1 – у адну касу (Цэнтральная і Заходняя Беларусь); 2 – у дзве касы (Палессе); 3 – «у куклу» (Віцебская губерня)

Жаночыя прычоскі XIX – пачатку XX ст.: 1 – круцень (Гомельскі павет); 2 – валік пад шапку (Слуцкі павет); 3 – чубочак з дзвюх кос (Мсціслаўскі павет)